

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESSE

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvième ANNÉE

15 Novembre 1930

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 309

ABONEMAN:

Seneliği [24Nusha] Türki-
ye için 2 1/2, Âlâ kâğıd-
lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cığaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève.

Yirmi altıncı sene

15 Teşrinisani 1930

lara müstenit muvazeneî ticaret ne kadar aleyhimize görünse hakiki bir tehlike mevent olamaz. Çünkü hakikatta memlekatten ne çıkmış ise onun karşılığı girmistir. Bundan kambiyo müteessir olmaz. Fakat idhalâtın ihracattan farkı bu nisbeti aştı mı, o zaman fazlasını nakt ile ödemek zarureti hasıl olur, kambiyo yükselir ve memleket muztarip olur.

Son iktisadî tedbirler alınmadan evvel biz bu izdiraba yakından şahit olduk. Zaten bu fena vaziyetimiz yeni bir şeyde değildir. Fakat ne olsa muvazeneî ticarete bakarak her sene elli milyondan fazla servetimizin azaldığına inanırsak mes'eleyi ilmi cephesinden görmemiş oluruz. Esasen milli servetimiz ne dir ki? topu 200 milyonluk bir butçemiz var, servetimizin miktarına bu bir miyar olabilir.

Rakamların nasihatini dinlerkene hadiseleri bir kere de iktisat terazisinde tartmak tesellisinden mahrum bırakılmamaklığımızı rica ile hürmetlerimi takdim ederim aziz üstadımız efendim.

Ali Kâmi

İctihad

Aziz arkadaşımızın tenkid ve izahatına teşekkür ederiz. Tashihi, keyfiyete değil, kemiyeye aittir. Türkiyemizin her sene daha ziyade fakir düştüğü ve hükümetimizin bu iktisadî fekrüddeme karşı tedbirler aldığı meydandadır.

«Shakespeare» dramlarından:

HAMLETİN TAHLİLİ

«Shakespeare» in «dört meş'um dram» mdan biri de **Hamlet** dir, **Hamlet** bir şah eserdir, fakat **Shakespeare** in ibdaî eseri değildir. **Hamlet** in yeniden yaptığım tercemesinin başında uzunca (208 sahifelik) bir dibâcede izah ve hikâye ettiğim gibi **Hamlet** in mevzuunu, «Shakespeare, **Belleforest** den almıştır, o da **Saxo Grammaticus** den almıştır. Fakat «Shakespeare» in elinde o kadar yükselmiş ve derinleşmiştir ki aslı ile âdeta münasibeti az kalmıştır denilebilir. Şairin füsunu tesmiye ettiğim bir kıt'anın dediği gibi:

Elinin dokunduğu taşlar kızıl kor oldu.

Dehânın mucizelerinden biri de bu yükseltme kudretidir. «Dehânın psychologie» si ölkesine girmek zamanına henüz gelmemişti oldu-

ğumu düşünerek **Hamlet** i tahlile çalışalım:

IX uncu asırdayız. **Danimarka sarayı** krâlisindeyiz. Genç Prens **Hamlet** in babası olan Kral **Hamlet** in öleli henüz iki ay olmuş, dul kalan zevcesi kaynıl yâni ölen Kralın kardeşi **Claudius** le izdivahta isti'cal ediyor.

«Witttemberg» Darülfünunundan henüz avdet etmiş bulunan Hamlet derin bir hüznün ve kedere müsteğraktır. Prens Hamlet babasını pek severdi, validesinin, hiç sevmediği bu «Claudius le, evlenmekteki isti'cali onun acri bir ye'es içine atıyor. O sırada dostlarından biri olan «Horatio» geliyor, iki gece sıra ile merhum babasının tayfını sarâyı krâlinin tıraçasında gördüğünü söylüyor. Hamlet bunu bizzat tevsik etmek istiyor, Gece yarısı merhum kralın tayfını görüyor ve bu tayf. Kralın iş'aa olunduğu gibi bir yılan sokması neticesi olarak ölmediğini, kardeşi «Claudius» tarafından tesmim edildiğini bağçede bir sıra üstünde uyurken kulağına bir katıl zehir dökmek suretile hayatına kasdetmiş olduğunu ve bu tarik ile tahtını ve kraliçesini elde etmeyi muradettiğini anlatıyor. Kralın tayfı, intikam almasını fakat validesini esirgemesini oğlundan istiyor. Horoz öttüğü vakit tayf gözden nihan oluyor.

Bu haberin te'siri altında perişan olan Hamlet intikam almağa ve bunun için hazırlanmaya karar verir. «Claudius» ün şüphesini davet etmemek için kendisine deli süsü verir. Fakat kendisini deli gibi göstermeye ihtiyacı olmadığı zamanlarda marazî bir asabiyetin esiri bulunur, nörasteni âraziları gösterir. Tayfin kendisine verdiği vazife o kadar ağır görünür ki intihar etmeği derpiş eder. Bu hâleti ruhiye altındadır ki :

«To be or not to be that is the question» mis'ra'ı ile başlayan ve otuz sene evvel:

«Var mı olayım yok mu? budur mes'ele işte ;
Divi kaderin gadrine etmekmi tahammül
Ya karşı gelüp cuşuna bu seyli fenanın
Vermekmi bu tufanı belâyaya nihayet
Bunlardan acep hangisi icâbi necabet?
Bir hâleti diğer değil, ölmek uyumaktır
Bir hap ile payane erer dicreti kalbim
Bin zahm ki mirası tabiisi bu cismin
Olsaydı bu suretle eger mes'ele münhal
Kim canı gönülden ona olmazdı şitâbân?
Ölmek uyumaktır, uyumak... Belki de rü'ya
Zira şebi makberde biz ol dukda kefenpuş
Sonsuz bu ölüm uykusunun var mı ki bir fert
Bilsin nasıl evhamı ne rü'yaları vardır ?

Dünyada, asırlarca, bu endişedir ancak
Temdid eden âlamı siyehrengi hayatı...
İlâh...

mısrarlarıyla terceme ettiğim meghur mono-
logunu terennüm eder.

Bu sözler intihar etmek istediğini, fakat
ölümünden sonra azap ve ikap endişesinde bu-
lunduğunu gösterir.

«Azimleri hiç dönmez olan âlemi meçhul»

onun intihar arzusunun önüne geçiyor. Kra-
lın nazırlarından ahlak **Polonius** ün dilber
bir kızı var: **Ophelia** Hamlet onu seviyordu.
Ona mektuplar, hediyeler göndermişti. Şimdi
bunlar hiç olmamış gibi görünüyor ve ona

Kral **Hamlet** in tayfi

bir manastıra çekilerek târiki dünya olmayı
tavsiye ediyor. «Polonius» ve Kral; **Hamlet**
in deliliğini **Ophelia** için aşkına atf ediyorlar.

Bu esnada saraya bir komedyacılar trupu
geliyor. Trupun re'isi müheyyiç bir kaç parça
okuyor. Hamlet bu parçaların inşadı hakkında
trup re'isine ba'zı tavsiyelerde bulunuyor. Bu
vesayaya göre **Shakespeare** in dramatik
inşad hakkındaki nazariyyeleri nedir bilmek
mümkün olur. Bu nazariyyeler, bu gün de
terütazedir. Ve zaten bir eserin, bir fikrin bir
dâhiden sudur ettiğinin en kat'i delili bunların
asla eskimemesi ve démodé - olmamasıdır.
«Shakespeare» dâhiliğin en yüksek vasıflarile

yaşamış ve yaşamaktadır. Küre'i arz tarümar
olarak sonsuzluk içinde nâbud oluncaya kadar
bunun böyle olacağı şübhesizdir.

Bu komedyacılar trupunun saraya gelmesi,
Kralı ve Kraliçeyi bir tecrübe altına koymak
fikrini **Hamlet**e ilham ediyor. Fîlhakika
tayfın zuburundan beri Hamlet müdhiş bir
sinir buhranı geçiriyor. Gözlerine pek inanmak
istemiyor. Cehennemî bir vehm ve hayalin
bâziçesi olmak ihtimalini derpiş ediyor tayfın,
Kral ve validesi hakkındaki ithamlarına inanup
inanmamak hususunda mütereddid bulunuyor.
Tayfın söylediğini haricî karineler te'yid ederse
harekete geçmekte tereddüd etmiyeceği kana'-
atını besliyor. **Hamlet** tayfın tasvir ettiği
sahneye çok benzeyen bir komedyâ tasarlıyor.
Komedyacılar veriyor ve bunun temâşasına
Kral ve Kraliçeyi dâ'vet ediyor. Komedyâ
oynanırken Kral müte'essir ve perişan, birden
bire kalkıyor gidiyor, Kraliçede onu tâ'kip
ediyor. Artık **Hamlet** için tereddüd imkânı
kalmıyor. Rabasını amcasının öldürdüğüne ve
validesinin bu fi'li katle mümâşat ettiğine
hüküm veriyor. Tayf doğru söylemiştir. Elinde
kılıç, **Hamlet** Kralı allahtan mağfîret talebi
vaziyetinde yakalıyor onu bu vaz'iyetde öl-
dürmek cennete göndermektir diyor. Onu bilakis
ma'siyet işler bir halde öldürmeliyim diyor Haki-
kat, zavallı Prens'in zâ'f iradesinin, hareketine
mân'i olmasıdır.

Validesile görüştüğü esnada paravananın
arkasında bir hareket duyuyor. Kılıcını çeki-
yor, fare var! diyerek paravanayı ve paravana-
nın arkasında Hamletin ne konuştuğunu işit-
mek isteyen Polonius u, «Ophelia»nın babası
«Polonius» ü öldürmüş olduğunu görüyor.
Ophelia bu vak'a üzerine delirir ve kendisi-
ni nehre atarak ölür. **Polonius** ün oğlu
Leartes bu iki ölümün intikamını almak
istiyor. Kral tehlikenin büyüdüğünü görüyor,
Hamlet i **Danimarka** dan uzaklaştırmak
istiyor. İngiltereye gönderiyor ve İngiltere
Kralına yazdığı mektupda Hamletin oray vu-
sulunu müteakıp idamını istiyor. Hamlet yol-
da muhafızlarının çantasını gizlice açıyor.
Tahriratın me'alini değiştiriyor Muhafızlarını
öldürmesini natik bir ibare koyuyor. Kendisi
Danimarkaya avdet ediyor. Fırtınaya tutul-
duklarından karaya düşüğünü söylüyor, vefa-
tından haberdar olmadığı «Ophelia»nın ce-
nazesinin defn edildiği gün **Hamlet** i mezar-
lıkta buluyoruz. Kral kendini Hamletin teh-

didi altında hissediyor. **Laertes** ile anlaşıyor. ucu zehirli bir meçle **Hamlet** le müsâra'a etmesini ve bu suretle **Hamlet** i öldürmesin tasarlıyor, «Laertes» Hamletle barışmış görünüyor. Musâra'a esnasında meçler düşüyor, yanlışlıkla zehirli meçi Hamlet alıyor, «Laertes» i yaralıyor, Zehirlenen muhtazır «Laertes» sırrı faş ediyor: Kral her ihtimale karşı bir de zehirli bir şurup hazırlamıştır. Musara'ada susamış olan Hamlete sunulacak, Hamlet bundan içiyor. bir miktarında, işten haberdar olmıyan, Kraliçe içiyor. Her üçü zehirlerin te'siri altında kıvrılırken Hamlet kendisinde, Kırallı bir kılıç darbesile öldürmek kudretini buluyor. Sahneye dört ceset seriliyor. Bu sırada bir fütuhât seferinden avdet etmekte olan Norveçya Kralı «Fortinbras» mirası olarak Danimarka tahtını talep ve işgal ediyor. Hamletin cenazesine hükümdarlara mahsus bir cenaze alayı ve teşrifatı yapılıyor.

Hamlet ruhu en ziyade müşevveş ve mürekkep olan bir şahsiyettir. Ve bu ruhun tahliline ci-iltler tahsis olun-

muştur. Başka yerde, yeni tercememin başında bunun bir hulâsa yapılmıştır. Ma'arif Vekâletince tab'i musammemdir. İleride bunun züb-desini de İctihadın okuyucularına vereceğim.

Dr. Abdullah Djevdet

Ameli Ruhiyyat

LES INCERTITUDES DE L'HEURE

PRÉSENTE

Dr. Gustave Le Bon

12

İNKİLAPLARIN SEBEBLERİ

Akvam, ez cümle, ümidlerle yaşarlar. İnkılâplardan maksudları, kuvvetlerini gaybetmiş olan eski ümidlerin yerine yeni ümidler ikame etmektir.

★

Mevcut nizamı, [müesses ve mevcut

hayat ve idare şeklini] müdafa'a etmekte menfa'atdar olan fırkalar, bu nizam ve idareyi yıkmak isteyenlerden daha az azimli, daha az «energique» olur olmaz bir memleket inkılâplara maruz

★

Tarihi zirü zebr eden inkılâpların başlıca neticesi hükûmet prensipini tecsim eden [bir şahıs halinde temsil eden] rüesayi değiştirmekten ibarettir; nas kitleleri bu tebdil ve ikame den nadiren müstefid olurlar. [*]

★

İktisadî ica'at, insanları sevk ve idare eden hissi ve sirri ilcalara mühalif olunca bir inkılâb na kabili ictinab olur.

★

Gıpta ve bunun gayri mu-farik refiki olan kin, ictimaî inkılâpların büyük muharriklerini, büyük zenberekleri -ni teşkil eder-

ler. «Fransa inkılâbı»nın iptidai sebebi «bourgeois» yi ya'ni orta sınıfları, zadegândan ayıran haricî farklar ve imtiyazlar olmuştur. Tehdidi altında bulunduğumuz ictima'î inkılâbın menş'eleri içinde, kanunen değil, muhtelif sınıflar arasında urfen mevcut farklar dahi bulunacaktır.

★

Ma dunda, ma fevka karşı hürmet yerine kin ka'im olduğu vakit inkılâbın zuhuru yakındır.

★

Bolşeviklik «tarîh» de bir çok kerre hükümünü icra etmiş olan bir haleti zih-

[.] Muhibbi İzzat Ebubekir Hâzım Bey efendinin:

Former la même chose en déformant l'Etat,

Ne produit que l'ancien et fâcheux résultat.

beyti, aşağı yukarı aynı prensipi nazm ve icmal eder. Ab. Dj.